

FITXA IDENTIFICATIVA**DADES DE L'ASSIGNATURA**

Codi: 33741
Nom: Pràcticum I. Coneixement de contextos socioeducatius
Cicle: Grau
Crèdits ECTS: 6
Curs acadèmic: 2025-26

TITULACIONS

Titulació	Centre	Curs	Període
1307 - Grau Pedagogia	Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació	2	Indefinida (Actes individuals)

MATÈRIES

Titulació	Matèria	Caràcter
1307 - Grau Pedagogia	Prácticas externas	PRÀCTIQUES EXTERNES

COORDINACIÓ

CARMONA RODRIGUEZ CARMEN

MATEU LUJAN BORJA

RESUM

El Pràcticum de la titulació del grau en Pedagogia es desenvolupa en dos mòduls: el Pràcticum I. Coneixement de Contextos socioeducatius; i el Pràcticum II. Estudi i intervenció en contextos socioeducatius, amb plantejaments, durada i objectius diferents.

Els objectius generals de les pràctiques externes se vinculen directament amb quatre dels objectius globals del títol de Grau i és la posada en pràctica de les competències que els i les estudiant estan adquirint en la titulació:

- Tindre la capacitat de comprendre coneixements de la seua àrea d'estudi i àmbit professional.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els seus coneixements al seu treball o vocació d'una forma professional i posseïsquen les competències que solen demostrar-se per mitjà de l'elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seua àrea d'estudi.
- Interpretar dades rellevants (normalment dins de la seua àrea d'estudi) per emetre judicis que incloquen una reflexió sobre temes rellevants d'índole social, científica o ètica.

· Capacitat de transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

Específicament, l'objectiu general és formar a l'estudiantat en la intervenció en contextos socioeducatius a partir de l'observació, anàlisi i participació en situacions professionals reals, baix la tutela d'un o una professional i d'un tutor/a acadèmic. Aquests aspectes es concreten per al **Pràcticum I. Coneixement de Contextos socioeducatius (PI)** en:

- ¿ - Analitzar l'entorn social, cultural i econòmic de la institució on es realitza el pràcticum;
- - Analitzar els elements organitzatius i identificar les interaccions existents entre l'entorn i la institució.
- - Detectar necessitats del centre i els seus participants, i dissenyar i aplicar tècniques e instruments per a la recollida de la informació.
- - Reflexionar en i des de la pràctica a partir dels marcs teòrics-pràctics que l'alumnat va adquirint en les diverses matèries.
- ¿ - Conèixer les funcions del pedagog/a en els àmbits i contextos analitzats.
- - Col·laborar amb els professionals del centre de pràctiques realitzant les activitats que es desenvolupen en la institució.
- ¿ - Aprendre i desenvolupar actituds necessàries per a l'exercici professional.

ÀREES DE ACTUACIÓ PROFESSIONAL

En el pràcticum, els continguts a treballar estan vinculats a les diferents àmbits d'intervenció en què s'estructura la funció del pedagog/a, i que ens serveixen per a sistematitzar els programes de treball que es realitzen als Centres de Pràctiques. Aquestes àmbits d'intervenció són les següents:

1. Supervisió, direcció i gestió d'Institucions educatives
2. Innovació educativa i formació del professorat
1. Educació de persones adultes
2. Migracions i interculturalitat
3. Educació i TICs
4. Educació i treball
5. Educació ambiental
6. Atenció a la diversitat
7. Gestió cultural.

8. Orientació, diagnòstic i assessorament educatiu

PERFIL TUTOR/A EMPRESA INSTITUCIÓ O ENTITAT

El perfil del tutor/a de l' empresa, institució o entitat ha de ser el Pedagóg/a. Si bé, excepcionalment, i amb aprovació de la Comissió de Pràctiques es podran valorar altres perfils en contextos emergents. Respecte als centres de pràctiques, ací es recullen els més habitual, ja que l' àmbit professional Pedagóg/a és molt extens:

Escoles i centres d' educació infantil, escoles d' educació primària, instituts d' educació secundària, centres de formació d' adults, escoles d' educació especial, serveis d' orientació psicopedagògica, gabinets psicopedagògics, serveis educatius municipals, centres de recursos pedagògics, centres de formació professional, universitats, fundacions educatives, editorials de material didàctic, empreses de formació, centres de formació ocupacional, entitats del tercer sector, serveis de suport a la inclusió educativa, entitats de reforç escolar, projectes d' innovació educativa, museus amb programes educatius, biblioteques amb activitats pedagògiques, ONG amb projectes educatius, institucions públiques o privades que desenvolupen programes de formació i assessorament pedagògic, etc.

CONEXEMENTS PREVIS

RELACIÓ AMB ALTRES ASSIGNATURES DE LA MATEIXA TITULACIÓ

No s'ha especificat restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

ALTRES TIPUS DE REQUISITS

Per a cursar el Pràcticum I és necessari haver superat 30 crèdits de la titulació.

COMPETÈNCIES / RESULTATS D' APRENENTATGE

-

Que els estudiants adquirisquen compromís amb la identitat, desenrotllament i ètica professional

Que els estudiants adquirisquen el compromís ètic actiu amb els drets humans i amb la sostenibilitat.

Que els estudiants adquirisquen la capacitat d'adaptació a situacions noves.

Que els estudiants adquirisquen la capacitat d'organització i planificació.

Que els estudiants adquirisquen la capacitat de resoldre problemes i prendre decisions.

Que els estudiants adquirisquen la capacitat per a desenrotllar, promoure i dinamitzar habilitats de

comunicació interpersonal.

Que els estudiants adquirisquen la capacitat per a integrar-se i comunicar-se amb experts d'altres àrees i en distints contextos.

Que els estudiants apliquen estratègies i tècniques de tutorització, entrenament, assessorament entre iguals, consulta i orientació en processos educatius i formatius.

Que els estudiants avaluen els processos d'ensenyança-aprenentatge i els agents educatius.

Que els estudiants desenrotllen estratègies i tècniques per a promoure la participació i l'aprenentatge al llarg de la vida.

Que els estudiants desenrotllen la innovació i la creativitat en la pràctica professional

Que els estudiants desenrotllen models i processos de gestió de qualitat de l'educació i la formació.

Que els estudiants desenrotllen una capacitat crítica i autocrítica.

Que els estudiants hagen demostrat posseir i comprendre coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé descansa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda del seu camp d'estudi.

Que els estudiants hagen desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per a emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.

Que els estudiants reconeguen i respecten a la diversitat i fomenten la interculturalitat.

Que els estudiants sàpien aplicar els seus coneixements al seu treball o vocació d'una forma professional i posseïsquen les competències que solen demostrar-se per mitjà de l'elaboració i defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seua àrea d'estudi.

Que els estudiants sàpien elaborar i interpretar informes tècnics, d'investigació i d'avaluació sobre accions, processos i resultats educatius.

Que els estudiants sàpien elaborar instruments per a l'arreglada i anàlisi d'informació educativa.

Que els estudiants siguen capaços d'analitzar, dissenyar i avaluar les aplicacions de les tecnologies de la informació i la comunicació associades als processos educatius i formatius.

Que els estudiants siguen capaços d'analitzar i sintetitzar.

Que els estudiants siguen capaços d'aplicar i coordinar programes i metodologies educatives de desenvolupament personal, social i professional.

Que els estudiants siguen capaços d'assessorar sobre l'ús pedagògic i integració curricular dels mitjans didàctics.

Que els estudiants siguen capaços d'avaluar polítiques, institucions i sistemes educatius.

Que els estudiants siguen capaços d'avaluar recursos educatius i formatius.

Que els estudiants siguen capaços d'organitzar i gestionar centres, institucions, servicis i recursos educatiu i formatiu.

Que els estudiants siguen capaços de comunicar-se de manera professional oral i escrita en les llengües pròpies de la Universitat de València.

Que els estudiants siguen capaços de desenrotllar un aprenentatge autònom al llarg de la vida.

Que els estudiants siguen capaços de diagnosticar necessitats, situacions complexes i possibilitats de les persones per a fonamentar les accions educatives.

Que els estudiants siguen capaços de dissenyar plans, programes, projectes accions i recursos educatiu en diferents contextos.

Que els estudiants siguen capaços de dissenyar plans de formació del professorat, de formadors i d'altres professionals, adequats a les noves situacions, necessitats i contextos.

Que els estudiants siguen capaços de dissenyar programes, projectes i propostes innovadores de formació i desenrotllament de recursos formatiu en contextos laborals, familiars i institucionals en les modalitats presencials i virtuals.

Que els estudiants siguen capaços de facilitar i gestionar la cooperació en els processos educatiu i professionals.

Que els estudiants siguen capaços de gestionar amb qualitat.

Que els estudiants siguen capaços de gestionar la informació.

Que els estudiants siguen capaços de realitzar estudis prospectiu i avaluatiu sobre característiques, necessitats i demandes educatives.

Que els estudiants siguen capaços de reconèixer i valorar els processos afectiu.

Que els estudiants siguen capaços de supervisar i avaluar plans, programes, projectes i centres.

Que els estudiants tinguen iniciativa i esperit emprenedor.

Que els estudiants tinguen la capacitat d'arreglar i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seua àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguen una reflexió sobre temes rellevants d'índole social, científica o ètica.

Que els estudiants tinguen la capacitat de treballar en equips multi i interdisciplinaris.

Que els estudiants tinguen la capacitat per a realitzar investigacions educatives en diferents contextos.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. Presència en els centres de pràctiques

Un percentatge molt significatiu dels crèdits ECTS (15h per crèdit al Practicum I) es desenvolupa als centres de pràctiques, col·laborant amb el professional que exerceix de tutor/a de centre. Per a això, la Facultat compta amb un llistat de centres col·laboradors, amb els quals ha signat un acord marc per a les pràctiques externes, i amb els que venim treballant des de fa dècades.

2. Entrevistes d'orientació i seguiment amb el tutor/a de la facultat

L'estudiant disposa també d'un tutor de referència a la Facultat, amb qui realitza les entrevistes d'orientació i seguiment, tant individuals com grupals. La reflexió grupal sobre el desenvolupament de les pràctiques és fonamental per a l'anàlisi en profunditat de funcions i competències allà desenvolupades.

3. Formació en orientació laboral i desenvolupament professional

La matèria de pràcticum s'integra seminaris específics a desenvolupar a la facultat, en col·laboració amb el Col·legi de Pedagogs i Psicopedagogs, amb els professionals dels centres de Pràctiques i amb la formació i participació al Fòrum d'Ocupació de la UV. Al Practicum I s'analitzaran, entre altres qüestions, els àmbits professionals de la Pedagogia, mitjançant activitats que permeten presentar algunes experiències especialment rellevants, i el rol del Pedagoga/a en elles.

4. Elaboració de la memòria de pràctiques

A partir de l'anàlisi de l'experiència de pràctiques externes, i baix la supervisió del tutor del centre i, especialment, del tutor de facultat, l'estudiant elaborarà una Memòria de Pràctiques. Per a això, comptarà amb pautes concretes desenvolupades en la Guia Docent de la Matèria, i amb documentació específica a revisar, tant material teòric com documents professionalitzats i matèries de treball de l'àrea d'intervenció.

VOLUM DE TREBALL (HORES)

ACTIVITATS PRESENCIALS

Activitat	Hores
Assistència al centre de pràctiques	90,00
Assistència a activitats complementàries	0,00
Seguiment i tutorització de les pràctiques	0,00
Total hores	90,00

ACTIVITATS NO PRESENCIALS

Activitat	Hores
Estudi i treball autònom	0,00

Preparació d'informes complementaris	0,00
Preparació de la memòria i avaluació de les pràctiques	0,00
Total hores	0,00

METODOLOGIA DOCENT

Es tracta d' analitzar i reflexionar sobre els diversos contextos socioeducatius i les pràctiques educatives on es va a observar i/o intervindrà en diferents activitats mitjançant seminaris i/o amb tutories individuals, que tindran lloc en tres moments:

- ¿ Abans d' anar al centre, en un seminari d' introducció.
- ¿ Durant les pràctiques, en una o dos reunions periòdiques de seguiment.
- ¿ En finalitzar les pràctiques, en un seminari d' anàlisi i avaluació.

PREVISIÓ DEL VOLUM DE TREBALL (PI)

L'activitat pràctica inclou diferents tipus de tasques amb una dedicació total estimada de 150 hores. Aquestes es distribueixen de la següent manera:

- En primer lloc, es dediquen **10 hores** a l'entrevista d'orientació i a les activitats de seguiment, que inclouen tutories i seminaris amb els tutors i les tutores acadèmics i del centre de pràctiques.
- L'activitat principal és l' **assistència al centre de pràctiques**, amb una dedicació de **90 hores**, durant les quals l' estudiant analitza i posa en pràctica els coneixements adquirits.
- A més, es destinen **10 hores** a la preparació d' activitats i seminaris, que inclouen lectures individuals per part de l' estudiantat i exposicions orals.
- Per a l' elaboració de la **memòria final de pràctiques**, s' assignen **25 hores** en què l' estudiant realitza una anàlisi, síntesi i reflexió valorativa sobre l' activitat desenvolupada al centre de pràctiques.

Finalment, es preveuen **15 hores** per a l' anàlisi i avaluació, en què es revisen els processos i resultats conjuntament amb els tutors o tutores acadèmics.

AVALUACIÓ

Entenem les pràctiques com un procés formatiu i d' aprenentatge en el que es posen en joc diverses competències professionals, hi ha uns criteris obligatoris que són condició **NECESSÀRIA PERÒ NO SUFICIENT** per a superar el mòdul de pràcticum. Aquests són:

- ¿ Assistència a reunions o seminaris sobre les pràctiques.

¿ Puntualitat i assistència al centre de pràctiques.

¿ Comportament i actitud professional.

¿ Presentació de la memòria i altres documentes en els terminis establerts.

Cada tutor/a avalua individualment els i les estudiants assignats al mòdul de Pràcticum. L'avaluació inclou aquests elements:

1. Valoració del tutor/a del centre de pràctiques (30%)

És la persona que s'ha responsabilitzat de la tutorització directa de l'estudiant en pràctiques i en pot aportar una valoració fiable, tot considerant criteris com ara la participació del i la estudiant, la integració a l'equip de treball, la professionalitat i responsabilitat, la iniciativa...

2. Valoració de les pràctiques pel Tutor/a Acadèmic (60%).

Aquesta es compon de dos aspectes bàsics: valoració de la memòria y valoració del seguiment realitzat pel Tutor/a acadèmic.

Memòria (50%)

En el Pràcticum és tan important el treball realitzat al centre com la reflexió que fa el i la estudiant a partir d'aquest. Tots dos es presenten en la Memòria del Pràcticum, que és el document de treball fonamental d'aquest mòdul. En aquest dossier s'inclouen l'estructura i els epígrafs claus de la Memòria, que poden ser matisats per cada tutor/a. Els criteris fonamentals per a la correcció de la Memòria són els següents (matisats, si és convenient, per cada tutor/a):

¿ Claredat i estructuració de la presentació de les dades i de les informacions requerides.

¿ Claredat, argumentació i estructuració de l'anàlisi i la reflexió sobre les pràctiques realitzades.

¿ Claredat, profundiment i estructuració de l'anàlisi i la reflexió sobre el rol de l'educador/a social en l'àrea de treball i sobre les aportacions teòriques revisades durant la carrera (les assignatures i la seua aportació).

¿ Adequació als objectius específics del Pràcticum I.

¿ Organització, presentació i ortografia.

¿ Redacció, documentació, argumentació, rigor conceptual i ús adequat del vocabulari específic de la disciplina.

3. Valoració del tutor/a de la Facultat (10%)

El treball de seguiment i de reflexió realitzat pel tutor/a de la Facultat li ofereix criteris per emetre la seua pròpia valoració de les pràctiques realitzades per el i la estudiant. Aquesta valoració es construeix principalment sobre els criteris següents:

¿ Assistència i participació a les reunions i als seminaris de seguiment.

¿ Assistència i participació a les sessions de treball complementàries.

¿ Valoració de les pràctiques, en funció de les entrevistes amb el tutor/a i les visites al centre (participació del i la estudiant en el centre, integració en l' equip de treball, treball autònom, professionalitat...).

1. Autoavaluació de l' estudiant (10%)

L' estudiantat elaborarà una autoavaluació del seu procés de pràctiques atenen als criteris i les competències establerts en la guia docent i acordats amb els tutors/es acadèmics i de centre.

OBSERVACIÓ: En el cas de que l' assignatura de pràctiques no es supere, les hores de pràctiques realitzades als centres no es podran convalidar en cursos posteriors.

NORMATIVA UV ACTUACIONS FRAUDULENTES I ÚS DE LA IAG

La realització fraudulenta de proves d'avaluació i el plagi en treballs d'avaluació seran considerats conforme al Reglament d'avaluació i qualificació de la UV (ACGUV 108/2017) i al Protocol d'actuació davant pràctiques fraudulentes (ACGUV 123/2020).

L'ús de tecnologies (inclosa IA), que no siga prèvia i expressament autoritzat pel professorat, per a confeccionar materials d'avaluació, permetrà que aquests no siguen considerats com d'autoria pròpia i seran tractats segons la reglamentació vigent i el Codi de Convivència i Bones Pràctiques de la UV (ACGUV 300/2023, DOGV, núm. 9747/18.12.2023).

BIBLIOGRAFIA

Referències bàsiques

La bibliografia de referència està vinculada a cadascuna de les àrees d'intervenció en que s'estructura el treball de la pedagogia. Presentem una bibliografia global per als mòduls de Pràcticum, aquesta bibliografia podrà ser ampliada pels tutors i les tutores segons les àrees pròpies de cada centre.

Referències complementàries

Alfaro, I. (2006). Seminarios y talleres. En de Miguel (coord.) Metodologías de enseñanza y aprendizaje para el desarrollo de competencias. Alianza Editorial, pp. 53-81.

Aneas, A. y Cid. A. (2010). La formación por competencias profesionales desde la transdisciplinariedad. Otra mirada a la docencia. en Educación Superior. En S. De la Torre y M.A Pujol, Creatividad e innovación. Enseñar con otra conciencia (pp. 227-241). Editorial Universitas.

Barberá, M.A., Pérez Boullosa, A. y Chirivella, A. (2007). Programa de Evaluación de las Prácticas en Empresas (PAPE) de la Universitat de València. En Cid, A.; Raposo, M. y Pérez, A. (coords.): Buenas prácticas en el Practicum, Poio: Andavira, pp. 119-128. Universidad del País Vasco.

- Castrechini, A.; Armadans, I.; Aneas, A. (2013). ¿Cuáles competencias se desarrollan durante el Prácticum? Percepción de tutores y estudiantes. Comunicación. IV Congreso Internacional UNIVEST. 2013. Estrategias hacia el aprendizaje colaborativo. ICE-Universitat de Girona.
- Cid Sabucedo, A., Pérez Abellás, A. y Sarmiento Campos, J. A. (2011). La tutoría en el Practicum. Revisión de la literatura. Revista de Educación, 354, pp. 127
- Contreras, J. (2013). Tener historias que contar: profundizar narrativamente la educación. Conferencia impartida en las 23a Jornadas Internacionales de Educación. Buenos Aires. Argentina.
- Corominas, E., Tesouro, M., Capell, D., Teixidó, J., Pèlach, J. y Cortada, R. (2006) Percepciones del profesorado ante la incorporación de las competencias genéricas en la formación universitaria Revista de Educación, 341. Septiembre- diciembre, 301-336.
- Costa, S., Novella, A., Pérez-Escoda, N., Venceslao, M., Forés, A., Usurriaga, J. y Freixa, M. (2011). Quadern de pràctiques del Tutor/a de la Universitat (curs 2011-2012). El pràcticum: espai per la transferència de competències i el desenvolupament professional de l'Educador/a Social. Universitat de Barcelona.
- Freixa, N.; Novella, A. y Pérez N. (2012). Elementos para una buena experiencia de prácticas externas que favorece el aprendizaje. Octaedro- ICE-UB
- García Nieto, N. (2008). La función tutorial de la Universidad en el actual contexto de la Educación Superior. Revista Interuniversitaria de Formación de Profesorado, 22, pp.21-48.
<http://redalyc.uaemex.mx/src/inicio/ArtPdfRed.jsp?iCve=27413170002>.
- García, E. (2006). Prácticas externas. En de Miguel (coord.) Metodologías de enseñanza y aprendizaje para el desarrollo de competencias. Alianza Editorial, pp. 103-131. <http://www.ugr.es/~recfpro/rev123COL1.pdf>
- Gavari, E. (2012). Estrategias para la comunicación escrita en el Practicum. Madrid: Centros de Estudios Ramón Areces.
- Gavari, E. (Coord.) (2005). Estrategias para la observación de la práctica educativa.
- Gavari, E. (Coord.) (2007). Estrategias para la intervención educativa. Practicum.
- Guerrero y López (2006). El prácticum en la formación de pedagogos ante la convergencia europea. Algunas reflexiones y propuestas de mejora. Revista de Educación, 341, 517-552.
- Lobato, C. (1996). Desarrollo profesional y prácticas/ practicum en la universidad. Madrid: Centro de Estudios Ramón Areces.
- Martínez Figueira, E. y Raposo Rivas, M (2010). Funciones generales de la tutoría en el Practicum: entre la realidad y el deseo en el desempeño de la acción. Revista de Educación, 354, pp. 155-181. http://www.revistaeducacion.mec.es/re354/re354_07.pdf
- Martínez Olmo, F., Sabariego, M. i Vives, T. (2003). Las nuevas tecnologías aplicadas en el Prácticum de Implicación de la Facultad de Pedagogía de la Universidad de Barcelona. En M. Zabalza, (Coord.). Actas VII Simposium Internacional sobre el Prácticum. (El Prácticum como compromiso institucional: los planes de prácticas. Poio (Pontevedra).
- Martínez, M. (2010). Aprendizaje servicio y responsabilidad social de las universidades. Octaedro.
- Pérez Boullosa, A. (2006). Tutorías. En de Miguel (coord.). Metodologías de enseñanza y aprendizaje para el desarrollo de competencias. Madrid: Alianza Editorial, pp. 133-167.
- Pérez Boullosa, A. Barberá, M. A. y Chirivella, A. (2006). Programa d'Avaluació de les Pràctiques en Empreses (PAPE) de la Universitat de València. Guia d'Autoavaluació. V Universitat de València.
- Perrenoud, P. (2004). Desarrollar la práctica reflexiva en el oficio de enseñar, Graó, Barcelona.
- Puig, J. M.; Batlle, R.; Bosch, C. y Palos, J. (2007) Aprendizaje Servicio. Octaedro.
- Raposo Díaz, M. y Zabalza Beraza, M. A. (2010). La formación práctica de estudiantes universitarios: r e p e n s a n d o e l P r a c t i c u m . *Revista de Educación*, 354, pp. 17-20. http://www.revistaeducacion.educacion.es/re354/re354_01.pdf
- Real Decreto 1707/2011, de 18 de noviembre, por el que se regulan las prácticas académicas externas de los estudiantes universitarios. <http://www.boe.es/boe/dias/2011/12/10/pdfs/BOE-A-2011-19362.pdf>
- Reglamento de prácticas externas de la Universitat de València. *R e g l a m e n t o d e p r á c t i c a s e x t e r n a s d e l a U n i v e r s i t a t d e V a l è n c i a*. <https://www.uv.es/graus/PE/Reglamento.pdf>
- Vázquez Navarro, I. y otros (2013). Cómo tutelar unas prácticas externas de calidad. Manual de

Calidad de la tutoría de prácticas externas de la Universitat de València. Valencia: Universitat de València y Fundació Universitat-Empresa, ADEIT.

Zabalza Beraza, M. A. (1996). El tutor de prácticas: un perfil profesional. En Actas del IV Symposium Internacional sobre el Practicum. Los Tutores en el Practicum: Funciones, Formación, Compromiso Institucional. Poio (Pontevedra).

Zabalza Beraza, M. A. (2010). El Practicum en la formación universitaria. Revista de Educación, 354, pp. 21-43.

Zabalza, M. (2013). El Practicum y las Prácticas en Empresas en la formación universitaria. A la búsqueda de una formación equilibrada. Narcea.